

Gittin Sources 45

חידושי הרשב"א מסכת גיטין דף עג עמוד א

הא קמ"ל דהלך על משענתו הוא דבעי אומדנא ואידך אומדנא לא בעי. פרש"י ז"ל ואידך שלא הלך בשוק על משענתו אף על פי שניתק מחולי לחולי אומדנא לא בעי דמסתמא יש בו מחולי הראשון, ואינו מחוור בעיני חדא דלמה לן למימר הכין דאנן לפרוקה למתני' בלחוד אליבא דרב הונא הוא דאתינן וכל דאיפרקא דלא תיקשי ליה בהכי סגי לן, והלכך לא הו"ל למימר אלא קמ"ל דהלך על משענתו נמי בעי אומדנא, ועוד דאם איתא אמאי שבקיה לעמד, הכי הו"ל למימר קמ"ל דעמד והלך על משענתו בעי אומדנא אידך לא בעי אומדנא, והכי הוה שפיר טפי דהשתא הוה ממעט מאומדנא ניתק מחולי לחולי ולא הלך וכן עמד על משענתו ולא ניתק מחולי לחולי דבתריוהו הוי גט ולא צריך אומדנא, ועוד דחדושי' דרב הונא ודאי איצטריכא מתני' לאשמועינן דאפי' בעמד והלך לא נתבטל הגט אלא אכתי צריך אומדנא דדלמא מחמת חולי הראשון מת שאילו הלך בלא משענת נתבטל מיד ואפי' חזר ומת מאותו חולי, ומתני' הכי קתני כל שהתנה בחולי זה אף על פי שניתק מחולי לחולי אין אומרין כבר נתבטל תנאו וכן אפי' עמד והלך על משענתו דאיכא תרי אכתי לא נתבטל אא"כ אמדנאו שלא מת מאותו חולי הראשון עד שיהלך בשוק בלא משענת. עוד ק"ל מה שפי' טעמא בנייתק מחולי לחולי דסתמא יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא ורבינו ז"ל הלך בזה לפי שיטת מה שפירש בסמוך בברייתא דנשכו נחש דכל האומר מחולי זה כאומר מתוך חולי זה, ואין זה מחוור דהא במתני' אם מחמת חולי הראשון קתני דמשמע שמת מחמתו, דאי לא ליתני אם מתוך אותו חולי מת.

חידושי הריטב"א מסכת גיטין דף עג עמוד א

אבל אידך כלומר דלא עמד כלל אף על פי שניתק מחולי לחולי לא צריך אומדנא דמסתמא אמרינן דמחמת חולי הראשון מת כיון דלא עמד כלל, אבל היכא דאכלו ארי ודאי אינו גט דהא מחולי זה קאמר וכן [א] פשיטא דלא מחולי זה מת.

חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף עב עמוד ב

והא דאמרינן הכא בהולך על משענתו דבעינן אומדנא משמע דוקא משום דאמר מחולי זה הא שכ"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה ולא בעי אומדנא כיון שלא עמד והלך בלא משענת, דאי לא תימא הכי אלא מתני' לרב הונא למה ליה למיתני אם מתי מחולי זה אפילו כל שכ"מ שאמר תנו גט לאשתי כך הוא נדון, אלא ש"מ דוקא משום דפריש מחולי זה אבל אם מתי סתם לא בעי אומדנא, וכן נראין דברי ר"ח ורש"י ז"ל, אבל רבינו יצחק ז"ל סובר דכל שכ"מ בעי אומדנא בין לענין מתנה בין לענין הגט בשאמר אם מתי ואפילו לא אמר מחולי זה, ולדבריו קשיא דהא מתני' קתני רישא תלת זה גיטיך אם מתי וזה גיטיך מחולי זה וזה גיטיך לאחר מיתה וקתני דלא אמר כלום והדר מפרש תרתי מינייהו במהיום כדקתני מהיום אם מתי הרי זה גט ומהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט והדר מפרש מחולי זה במהיום דאומדין אותו אלמא ליכא למימר אומדן אלא במחולי זה לרב הונא בין בגט בין במתנה ולרבא ורבה במתנה, ודברי רבינו ז"ל בכאן מתמיהין.

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ח הלכה כה

שכיב מרע שניתק מחולי לחולי, אם לא עמד ולא הלך על משענתו בשוק מתנתו מתנה.

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ח הלכה כו

עמד בין החולי שצוה בו ובין החולי שמת ממנו והלך על משענתו, ע אומדין אותו על פי רופאים, אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו קיימת ואם לאו אין מתנתו קיימת, ואם הלך בשוק בלא משענת אינו צריך אומדן אלא בטלו מתנותיו הראשונות.

חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף עב עמוד ב

הא דאמרי' בפ' מי שאחזו גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר. פירש"י ז"ל ולא מיבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מאית אלא אפי' יהב לה סתמא אם עמד חוזר, ונראה מן הלשון הזה דבלאו אומדנא דרב הונא נמי ה"ז גיטיך אם מתי ועמד חוזר מדין התנאי, וקשיא לן א"כ היכי מקשינן עליה דרב הונא מהרי זה גיטיך אם מתי מחולי זה ואי אמרת אם עמד חוזר אומדנא למה ליה הרי עמד, ולטעמיך מי לא מודינן באם מתי דעמד בטל תנאו וכיון שכן אם מתי מחולי זה נמי ודאי אם עמד חוזר הוא, דמחולי זה לגרועי אתא וכל שאלו עמד חוזר באם מתי גרידא חוזר הוא ודאי באם מתי מחולי זה דהא לא מת, אלא כך היא הצעה של שיטה זו דר"ה אזיל בתר אומדנא בגט כדאזלינן אן במתנה, ולגבי מתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חזרה מתנתו אף על פי שמת מאותו חולי, מ"ט דהא כיון שנתחזק סבור הוא בעצמו שניצל מאותו מיתה של אותו חולי, וכן בגט לר"ה בין בסתם בין במפרש אם מתי בין במפרש מחולי זה בכולן כיון שעמד בלא משענת בטל הגט, שאלו לדידן אפי' באומר אם מתי אינו מתבטל עד שיתרפא מאותו חולי, לפיכך האומר ה"ז גיטיך אם מתי ועמד והלך בשוק וחלה ומת אף על פי שלא מת מחולי הראשון הויא גט עד שיבריא מאותו חולי ראשון לגמרי כמו שהי' קודם שחלה ונפל ממנו למשכב, הלכך כשאמר מחולי זה אף על פי שעמד אומדין אותו אם מת מחולי הראשון מפני תנאו, הא לעמידה לאו כלום הוא עד שיתרפא ממנו לגמרי כמתחלה, וכן מה שכתב רש"י ז"ל בסוף השמועה רבה ורבא לא ס"ל דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי מחולי זה ס"ל אם עמד אינו חוזר לישנא רויחא נקט לפרושי פלוגתייהו בחוזר ובאינו חוזר כלל, אבל ודאי אפי' באומר אם מתי מחולי זה פליגי לענין עמידה כגון שהלך בשוק בלא משענת, דלר"ה בטל הגט ולרבה ורבא אומדין אותו מפני התנאי שלו, ויש מבלבלין שיטה זו בלשונות אחרות ואין בהם ממש ושמעינן מכולהו מילי דשכיב מרע שאמר ה"ז גיטיך אם מתי והבריא בטל גיטו דאם מתי מחולי זה קאמר, ולא אמרי' תנאה דלעולם הוא ואפילו הבריא ומת לאחר שבעים שנה נתגרשה למפרע, תדע דהא אתקין שמואל בגיטין כפול אם מתי ואם לא מתי ואי אפשר לזרעו של אדם וחיה שלא ימות, וא"ת דילמא אם ימות בחייה קאמר שיהא גט שלא תהא זקוקה ליבם ואם מתה בחייו אינו גט, א"כ אפי' באומר אם מתי מחולי זה נימא אם מתי מחולי זה בחייו קאמר, וברייתא קתני יורשה ומטמא לה וחכ"א מגורשת לכל דבר ובלבד שימות, ועוד דברים שבלב אינן דברים דא"כ נימא מהיום אם מתי אם מתי היום קאמר, אלא לא מתני אלא בחולי אם מת באותן ימי החולי ה"ז גט ואם נתרפא אינו גט, שאלו בברייתא שאמר אם מתי תנאה דלעולם הוא וכשימות לעולם הרי זו מגורשת לגמרי לכל דבר, דומה לעל מנת שתצא חמה מנרתיקה שסוף תנאו להתקיים שאין לך יום שאין החמה יוצאה מנרתיקה והוא מתנה בכך.

ר"ן על הרי"ף מסכת גיטין דף לד עמוד ב

גיטו כמתנתו. גיטא דש"מ כמתנתו. מה מתנתו אמרינן בבבא בתרא (דף קנא ב) דאם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ולא מיבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מיית אלא אפילו לא אמר אם מתי אלא יהב לה גיטא סתמא אם עמד חוזר דמסתמא אדעתיה דמיתה יהב לה והא לא מת. זה לשון רש"י ז"ל. וכתב ג"כ במאי דאמרינן רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא [דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר] גזרה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה דאי אמרינן חוזר אתי למימר לא הוי גט עד דמיית וכי חזינא דלכי מיית הוי גיטא שמע מינה יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטיך לאחר מיתה עד כאן. ונראה מדבריו דלא פליגינן אדרב הונא אלא בשלא אמר אם מתי אבל באומר אם מתי דברי הכל אם עמד חוזר ואף על פי שמת מאותו חולי. והקשו עליו מדפרכינן בגמרא עליה ממתני' דתנן הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד כלומר ובטל הגט מאליו ומפרקינן אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שניתק מחולי לחולי כלומר שלא נתרפא כל כך מחולי ראשון עד שיוכל ללכת בלא משענת לפי שבא עליו חולי אחר ונמצא שלא עמד כלל בלא חולי והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו כלומר נשען על מקלו ואין זו עמידה והא קמ"ל הלך על משענתו הוא דבעי אומדנא אידך לא בעי אומדנא כלומר בשלמא אי ליתא לדרב הונא טובא קמשמע לן שאף על פי שעמד לגמרי אפי"ה אומדין אותו ולאפוקי מדרב הונא אלא אי אמרת שלא הלך בלא משענת פשיטא דבכה"ג אומדנא בעי ומאי קמשמע לן ומהדרינן אין הכי נמי אלא לדיוקא הוא דאיצטריך דדוקא הלך הוא דבעינן אומדנא אם מחמת חולי הראשון

מת דאיכא למימר הואיל והלך ניצל מאותו חולי ומת מחולי אחר והוא אמר אם מתי מחולי זה אבל איך כלומר מי שלא הלך בשוק מסתמא אף על פי שניתק מחולי זה לחולי אחר יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא [דוודאי גיטא מעליא הוה דמחולי הראשון מת ועמידה נמי ליתא] ואמרינן עלה שמעת מינה ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר אפילו מת מחולי האחר דהא אמרת לאו עמידה הוא וגבי גט דמתניתין הוא דבעי אומדנא משום דמחולי זה קאמר ומהדרינן אין דא"ר אלעזר משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר אפילו מת מחולי האחר (דהא) רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. זו היא סוגיית הגמרא. והקשו ממנה לרש"י ז"ל דאם איתא דאנן נמי מודינן לרב הונא באם מתי דאם עמד חוזר כי פרכינן עליה ממתני' הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד נימא ולטעמיך מי לא מודינן באם מתי דאם עמד הרי הגט בטל וכיון שכן אם מתי מחולי זה נמי אם עמד חוזר הוא דמחולי זה לגרועי אתא וכל שאילו עמד חוזר באם מתי גרידא חוזר הוא ודאי באם מתי מחולי זה לכך אמרו שכך הוא הצעה של שמועה דרב הונא אזל בתר אומדנא בגט כדאזלינן אנן גבי מתנה ולגבי מתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חזרה מתנתו אף על פי שמת מאותו חולי לפי שכיון שנתחזק סבור הוא שניצל מאותה מיתה של אותו חולי וכן בגט לרב הונא בין בסתם בין במפרש אם מתי בין במפרש מחולי זה בכולן כיון שהלך בלא משענת בטל גיטו אבל לדידן אפילו באומר אם מתי אין הגט בטל עד שיתרפא מאותו חולי לגמרי לפיכך האומר הרי גיטך אם מתי ועמד והלך בשוק וחלה ומת אף על פי שלא מת מאותו חולי הראשון הרי זה גט עד שיבריא מאותו חולי ראשון לגמרי כמו שהיה קודם שחלה ונפל ממנו למשכב הלכך כשאמר מחולי זה אף על פי שעמד אומדין אותו אם מת מאותו חולי ראשון מפני תנאו אף על פי שאינה נקראת עמידה עד שיתרפא ממנו לגמרי כמתחלה כך כתוב בחדושי הרמב"ן ז"ל ולפיכך כתב שמה שכתב רש"י ז"ל בסוף השמועה רבה ורבא לא ס"ל דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי ס"ל אם עמד אינו חוזר לישנא רויחא נקט לפרושיהו פלוגתייהו בחוזר ובאינו חוזר כלל אבל ודאי אפילו באומר אם מתי מחולי זה פליגי לענין עמידה כגון שהלך בשוק בלא משענת דלרב הונא בטל הגט ולרבה ורבא אומדין אותו מפני התנאי שלו ע"כ: ונראה לפי זה שדעתו ז"ל שמה שכתב רש"י ז"ל בתחלת השמועה לא מביעיא היכא דאמר אם מתי וכו' לא נתכוון לומר דבאם מתי מודו רבה ורבא דליתא דאפילו באם מתי פליגי אלא דמ"מ בסתם הוי רבואת טפי וכו' דעת הר"ם במז"ל שכתב בפ"ט מהלכות גירושין ה"ז [גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט] ואם לאו אינו גט ע"כ הרי שהוצרך אומדנא אפילו בהולך בלא משענת ולפי שיטה זו ג"כ באומר אם מתי אפילו שהלך בלא משענת כל שמת אח"כ קודם שנתרפא לגמרי גיטו גט. ואיני אומר כן אלא רבה ורבא באם מתי מודו ודברי רש"י ז"ל מדוקדקין דנהי דכי פרכינן עליה דרב הונא ממתניתין הכי בעי למימר דאפילו באם מתי עמד אינו חוזר ומשום הכי לא פריך ולטעמיך אפ"ה רבה ורבא לא פליגי אלא בסתם משום דבכי האי גוונא איכא למיחש לשמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שכיון שלא הטיל שום תנאי בגט ואעפ"כ אנו אומרים שאם עמד חוזר יאמרו שהדין כך לפי שאנו אומדין דעתו שלא נתכוון לגרש אלא לאחר מיתה ויאמרו יש גט לאחר מיתה שהרי הוא לא אמר מהיום אבל באומר [מהיום] אם מתי או מהיום אם מתי מחולי זה מודו לרב הונא שכל שהלך בלא משענת בטל הגט שלא יאמרו כשמת שיש גט לאחר מיתה שהרי הזכיר בפירוש מהיום ומה שחוזר בהלך בלא משענת או יתלו הדבר מפני שלשון תנאי משמע כך או משום דאזלינן בתר אומדנא כדאזלינן בתרה במתנה דהא רבה ורבא גופייהו באומדנא דגט מודו אי לאו מטעמא דיש גט לאחר מיתה והאי חששא לא שייך באומר מהיום ואף על פי שלא אסמוך על סברתי להקל מ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק באומר מהיום אם מתי או אם מתי מחולי זה להצריכה גט שני כל שהלך בלא משענת ויש כאן שיטה אחרת לרבובתינו הצרפתיים ז"ל שאומרים דאפילו רב הונא לא קאמר אלא במפרש מהיום אם מתי [ורב הונא הכי קאמר גטו דמתניתין מהיום אם מתי] כמתנתו סתם דמה מתנתו בדלא אתני אם עמד חוזר ואף על פי שחזר ומת מאותו חולי דמ"מ כיון שעמד נתבטלה מתנתו ואף גיטו כשפירש אם עמד חוזר ומ"מ אף ר"ה סבר דדוקא בדאתני אבל בסתם לא דמי למתנה דחוזר מן הסתם דשאני מתנה שנוכל לומר שכל עיקר לא רצה שתחול עד לאחר מיתה מה שאין כן בגט שאם אינו חל מחיים לא יחול לאחר מיתה הלכך אלים טפי כח הגט מכח המתנה והא דאסיקנא רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא היינו לומר דלא ס"ל דמתניתין דוקא בהלך על משענתו אבל הלך בלא משענת שיהא הגט בטל ואף על פי שמת מאותו חולי אלא אינהו ס"ל דמתני' ואפי' הלך בלא משענת גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שאם אתה אומר דכל שהלך בלא משענת ואף על פי שהתנה אם מתי מחולי זה וראינוהו שמת מאותו חולי אינו גט יאמרו שאין התנאי מועיל שהרי

מת מאותו חולי ואפ"ה אינו גט אבל הרי הוא כאילו לא התנה כלום והוא ליה כאומר זה גיטיך לאחר מיתה ולפיכך כשהלך בלא משענת נתבטל גיטו וכשמת בלא עמידה בלא משענת שהגט גט יאמרו שאין זה גט מחמת תנאו כי אם מחמת המיתה כאילו אמר זה גיטיך לאחר מיתה:

רמב"ם הלכות גירושין פרק ט הלכה טז

שכיב מרע שכתב גט לאשתו וגירשה ועמד אינו יכול לחזור בו, שאין גיטו כמתנתו, שאם תאמר יחזור בו יאמרו גיטו לאחר מיתה יגרש כמו מתנתו שאינה קונה אלא לאחר מיתה.

רמב"ם הלכות גירושין פרק ט הלכה יח

הרי זה גיטיך מעכשיו אם מתי מחלי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חלי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו ד אינו גט, ואם ניתק מחלי לחלי ולא עמד בשוק הרי זה גט ואינו צריך אומד.

תוספות מסכת קידושין דף מט עמוד ב

דברים שבלב אינם דברים - משמע דוקא משום שלא פירש דבריו אבל אם פירש דבריו להדיא ואמר בשעת המכר שהוא מוכרם לפי שהוא רוצה ללכת לארץ ישראל הוה המכר בטל וקשה אמאי הא בעינן תנאי כפול והרי לא התנה שאם לא ילך לא יתקיים המקח ורשב"ם פירש (סוכה דף מא:): גבי אתרוג על מנת להחזיר אם החזירו יצא לא החזירו לא יצא ואף על גב דבעינן תנאי כפול הני מילי באיסור כגון התקדשי לי על מנת שתתני לי מאתים זוז וכן בגט אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אבל בממון לא בעינן תנאי כפול ולא נהירא דהא כל תנאי ילפינן מבני גד ובני ראובן והתם דבר שבממון ואומר ר"י דצריך לחלק ולומר דיש דברים שאינם צריכין תנאי כפול אלא גלוי מילתא דאנן סהדי דאדעתא דהכי עביד וגם יש דברים דאפילו גילוי מילתא לא בעי כגון ההיא דהכותב כל נכסיו לאחרים ושמע שיש לו בן שהמתנה בטלה וכן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא לפי שאנו אומדין שלכך היה בדעתו וכמו כן אנן סהדי דלא זבן אלא אדעתא למיסק לארעא דישראל.

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ג הלכה ח

וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ואינו צריך ב לכפול התנאי, כך הורו מקצת הגאונים ולזה דעתי נוטה, ורבותי הורו שאין צריך לכפול התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין ובקידושין בלבד, ואין לדבר זה ראייה. +/השגת הראב"ד/ ואין לדבר זה ראייה וכו'. א"א אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר וטעם גדול יש לדבר ואיך יתכן דזה מוכר קרקע או נותנו ואומר איני נותנו או מוכרו אא"כ יעשה לי כך וכך ונוציא אותו מידו ולא עשה בו מה שהתנה עליו אבל גיטין וקדושין אומדן דעתא הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו אלא כמפליג בדברים וקירוב הדעת וריחוק הדעת אין תנאי מועיל בו לרחק ולקרוב אא"כ חזקו בכפילו ובכל העניינים שנתפרשו בו כי כולם חזוק התנאי הם ובין תבין ונחלת בני גד ובני ראובן לא היתה מוחזקת ביד ישראל ואינו דומה לקרקע המוחזקת לו לאדם מירושתו או ממקחו עכ"ל. +

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יט עמוד ב

בעא מיניה רבא מרב נחמן: תנאי היו דברינו, מהו? מודעא ואמנה היינו טעמא, דקא עקרי ליה לשטרא, והאי נמי קא עקר לשטרא, או דלמא תנאי מילתא אחריתי היא? א"ל: כי אתו לקמן לדינא, אמרינן להו: זילו קיימו תנאיכו וחותרו לדינא.